

Op een laagdrempelige wijze er zijn voor gewone mensen

In gesprek met Henk Erinkveld C.S.S.R.

Henk Erinkveld (H. Landstichting, 1947) is de oudste in een katholiek gezin van vijf kinderen. Het ouderlijk huis aan de Mgr. Suyslaan fungeerde als thuisbasis van waaruit Henk zijn diensten als misdienaar aanbood op drie plekken: in de Cenakelkerk, bij de Vrouwen van Bethanië en in de kapel van de Nebo. Wat lag er voor een jongen met religieuze inslag meer voor de hand dan om aan de overkant van de Nijmeegsebaan naar de Nebo te gaan, het kleinseminarie van de redemptoristen? Daar begon Henk dan ook in 1960 op 12-jarige leeftijd met 48 jaargenoten. Van die groep van 48 is hij de enige die redemptorist is geworden. Dat tekent de crisis in het religieuze leven dat zich precies in de jaren van zijn vorming voltrok. Hij is ondanks de crisis gebleven, al erkent hij ietwat weemoedig: *‘De besten zijn vertrokken. Dat is jammer, want er was toen een nieuwere kerk in aantocht. Door het rotsvaste vertrouwen daarin heb ik nooit echt een crisis doorgemaakt.’*

Limburg – Twente v.v.

Na de Nebo zou het noviciaat volgen, maar het bestuur van de redemptoristen besloot om dat uit te stellen en zich tijd te gunnen om naar een nieuwe vormgeving te zoeken. Henk ging naar Wittem, om van daaruit theologie te studeren in Heerlen aan wat toen nog de HTP heette, inclusief twee jaar pastorale stage in Roermond. Hij wilde daarna graag priester worden. Redemptorist was hij feitelijk al, maar formeel juridisch nog niet. Het provinciaal bestuur constateerde: *‘We zijn helemaal het noviciaat vergeten!’* De gebruikelijke volgorde van eerst een jaar noviciaat en drie jaar tijdelijke gelofte zou vier jaar uitstel van de priesterwijding betekenen. Overleg tussen de provinciaal en de bisschop van Den Bosch leidde ertoe, dat Henk in Beek-Ubbergen, waarheen zijn ouders inmiddels waren verhuisd, in november 1973 priester werd gewijd, en de dag erop formeel aan het noviciaat begon.

Vervolgens heeft hij drie-en-een-half jaar in het basispastoraat in Heerlen gewerkt, ofschoon bisschop Gijsen hem daar als afgestudeerde van de HTP geen toestemming voor gaf. Maar de bisschop heeft niet echt ingegrepen. Toen verhuisde Henk naar retraitehuis De Zwanenhof in Twente. Precies tien jaar (1978-1988) was hij verbonden aan het daar gevestigde pastoraal centrum. Hij deed er vormingswerk, gaf bijbel- en toerustingscursussen.

Daarna keerde hij terug naar Zuid-Limburg, waar in die tijd de vraag leefde hoe het in Wittem verder moest. In een afscheidsinterview in het Twentsche Courant sprak Henk over de betekenis van zo'n plek voor de mensen in Limburg, gezien het kerkelijk klimaat onder bisschop Gijsen. De curie in Rome beschikte weldra over het knipsel met het betreffende interview. De generaal overste werd om opheldering gevraagd, maar *‘Rome’* heeft verder niets gedaan. De ontwikkelingen in het bisdom leiden wel tot een toestroom van belangstellenden maar Wittem. Henk: *‘Wij wilden er zijn voor de mensen die in de kou kwamen te staan. Veel religieuze instituten zijn gericht op dit soort noden. Ik voel mij primair religieus en in functie daarvan priester.’* Binnen de gepolariseerde kerkelijke verhoudingen in het bisdom Roermond vormde het klooster een soort oase in de regio, waar ook *‘teggengeluiden’* te horen waren vanuit de moderne theologie.

‘Wittem in tienvoud’

Henk kreeg in 1988 de taak om te onderzoeken wat mensen verwachten van Klooster Wittem. Hij sprak daartoe met allerlei mensen uit parochies, de vrouwenbeweging, het sociaal werk en het onderwijs, en bouwde al doende een uitgebreid netwerk op. Geleidelijk werd duidelijk wat Wittem bijzonder maakt. Henk: *‘Het werd gezien als een plek van troost en bemoediging van de mensen zélf en niet van de kerk als instituut. Hier kun je bij wijze van spreken gewoon in*

wielerbroek binnen komen. Mensen komen in deze tijd van ontkerkelijking steeds minder voor de heilige, maar komen hier op hun zoektocht naar het heilige.'

'Wittem' werd een prioriteit van de Nederlandse redemptoristen. In 1989 werd een pastoraal team aangesteld van twee pastoraal werkers en twee jongere paters (Jan Hafmans en Henk Erinkveld) om een regionaal pastoraal centrum te ontwikkelen en om de Gerardusdevotie en -bedevaart te begeleiden. Henk: *'Het intentieboek achterin de kerk is uitgangspunt voor wat we hier aanbieden: rouwverwerking, bijbelcursussen voor beginners, etc. Wij kozen bewust voor laagdrempeligheid. Het aantal groepsbedevaarten nam af en het bedevaartseizoen werd minder intensief. We hebben een grote parkeerplaats, die de provincie Limburg indertijd had aangelegd voor al die bussen van de groepsbedevaarten. Nu staat die elke zondag vol met auto's en zo wordt de individualisering concreet zichtbaar.'* Het pastoraal team speelde nadrukkelijk in op de mentaliteitsverschuiving van collectieve geloofsijver naar individuele (religieuze) behoefte. De gerichtheid op groep, uiterlijk en kwantiteit maakte geleidelijk plaats voor een nadruk op individu, innerlijkheid en kwalitatieve bijdrage aan levensgeluk.

Henk schreef in 2001 als teamleider een beleidsnota: *'Wittem in tienvoud'*. Het gaat om een aanbod met veel gezichten. Henk: *'Er ontwikkelden zich bijvoorbeeld ideeën voor de prachtige bibliotheek als podium voor (religieuze) kunst en cultuur, lezingen en exposities, en voor actuele discussies over kerk en samenleving, onder andere via het Soeterbeeck- en het VU-programma. Zo trek je mensen, die niet zo gemakkelijk naar Wittem als bedevaartsplek zouden gaan. In 1982 was al gestart met een boekwinkel met een breed aanbod op het terrein van geloof en levensbeschouwing; die boekwinkel werd verder uitgebouwd. Binnen het gehele complex zijn nog verschillende opties eventueel te realiseren, bijvoorbeeld de tuin als ontmoetingsplek of de voormalige brouwerij als kunstatelier. Wat je ook doet, je moet steeds bezig blijven met het vertalen van je missie in eigentijdse termen. Het één mag naast het ander bestaan. Niet nostalgisch vasthouden aan die grote processies door de tuin, maar wel de volksreligiositeit serieus nemen. Wittem is mede door de mooie ligging in het Heuvelland een plek die veel mensen goed doet. Recreëren is ook herscheppen.'*

Inmiddels hebben Jan Hafmans en Henk Erinkveld beiden zoveel bestuurlijke taken, dat zij zich moesten terugtrekken uit het actieve pastoraat. Vanwege de numerieke afname van de redemptoristen kunnen de activiteiten alleen nog door en samen met anderen verder gaan. In het klooster woont nu ook een echtpaar, Jelle Wind en Ageeth Potma. Zij zijn geassocieerde leden, tevens lid van de lekenvereniging 'Scala'. Henk: *'Van belang is namelijk, dat er een ziel blijft van een gemeenschap die een project draagt. Het vergt meer dan beroepsmatige verbondenheid, al komt die affiniteit niet noodzakelijkerwijs van geprofeste religieuzen. Deze kan ook komen van mensen die je zou kunnen aanduiden als 'anders-religieuzen'.'*

St. Clemensprovincie

Op 1 augustus 2005 vond in Matran (CH) de oprichting plaats van de Provincie St. Clemens: een bestuurlijke samenvoeging van vier 'oude' provincies: Vlaanderen, Nederland, Zwitserland en Keulen (West- en Noord-Duitsland). De nieuwe provincie omvatte toen ruim 300 leden van wie er slechts 35 onder de 60 jaar oud waren. Er werd een driemanschap als bestuursteam gekozen. De voormalige provinciaal van Keulen, Hermann ten Winkel, als provinciaal; Henk Erinkveld werd vicaris en Guido Moons van de Vlaamse provincie derde bestuurslid. Samen met de vier regionale oversten, onder wie Jan Hafmans voor Nederland, vormen zij de zogenaamde *'buitengewone raad'*. Wittem werd, mede vanwege de centrale ligging, het bestuurscentrum.

Dit samengaan kende een lange voorgeschiedenis, waarin Piet Nelen als provinciaal een grote rol speelde. Al geruime tijd was er samenwerking op deelterreinen. Provinciaals in West-Europa, maar ook commissies zoals die voor gerechtigheid en vrede, kwamen geregeld samen. Maar dat alles kende toch een grote mate van vrijblijvendheid. Een notitie van Henk

Erinkveld, gepresenteerd aan de provincie-besturen van West-Europa, bracht een stroomversnelling op gang. Bij wijze van denkexperiment lanceerde hij het model van een fusie. Henk: *'Mijn nota werd positief opgepakt door de Keulse en de Vlaamse provincie. Zwitserland, getalsmatig de kleinste met 35 mensen, sloot zich zonder veel discussie aan. In München en Wenen waren aarzelingen. Het religieuze en kerkelijke leven heeft daar toch een ander karakter en men was huiverig bevoegdheden uit handen te geven. Onlangs zijn die twee samen een federatie aangegaan. Er is ook overleg met de twee Engelstalige provincies. De samenwerking tussen Ierland en Engeland vlot niet; misschien lukt het wel met St. Clemens als derde partner erbij.'*

Wederzijdse verrijking

Henk: *'Sommigen reageerden cynisch: 'met zo'n fusie leg je méér lijken in één kist samen'. Het is waar, dat ik bij mijn werk in de Zwanenhof en in Wittem veel meer met opbouw bezig was. Nu word ik sterk geconfronteerd met afbouw. Maar dat is ook een uitdaging. De fusie bracht toch een nieuw elan, zelfs bij het gezamenlijk zoeken naar oplossingen voor het ouder worden. En misschien is het mogelijk om door jongere krachten te bundelen projecten op langere termijn in stand te houden. Onlangs hebben acht Duitsers en Zwitsers een cursus Nederlands gevolgd, om vlotter met ons te kunnen communiceren; maar ook om - wie weet - ooit mee te kunnen draaien in Nederland of in Vlaanderen. Het gaat dan om onderlinge personele assistentie, en niet om met krachten van buiten projecten te redden.*

We kunnen elkaar als vier regio's verrijken. Qua gemiddelde leeftijd was de Nederlandse provincie de oudste. Maar ook wij hebben iets te bieden, namelijk onze ervaring met samenwerking met leken. In ons bezinningscentrum de Zwanenhof in Zenderen is geen enkele redemptorist meer staflid. Zo'n situatie roept bij confraters elders huiver op. Meer verantwoordelijkheid bij leken leggen, is vaak een kwestie van 'koudwatervrees'. Vroeger hoorde je wel eens, dat het de eigen schuld was van die progressieve Hollanders dat ze geen roepingen meer hadden. In ons land werden we eerder geconfronteerd met secularisatie. Inmiddels is duidelijk, dat onze situaties niet wezenlijk van elkaar verschillen. Daardoor kunnen we nu samen nadenken over de toekomst. Gezamenlijk hebben we nog 22 kloosters. Welke daarvan kunnen in de toekomst pastoraal van betekenis blijven?

Iedere regio zijn eigenheid

De verschillende provincies hebben ieder hun specifieke aard en erfgoed ingebracht. De Vlamingen waren altijd echte pioniers. In Canada bijvoorbeeld hebben ze gewerkt onder de verweesde immigranten uit de Oekraïne, ze namen de Oosterse ritus over en gingen naar de Oekraïne zelf. Zo komt het, dat onze congregatie provincies van de oosterse ritus kent. Maar Vlamingen organiseren minder; ieder trekt er zo zijn plan. De redemptoristen in Keulen vertegenwoordigen bijna het andere uiterste: alles moet goed geregeld zijn. Wij Nederlanders zitten er een beetje tussenin.

De Vlaamse confraters hadden de pech dat kort na elkaar twee provinciaals onverwacht overleden. Het bestuur is er sterk verzwakt. Daarom speelt in Vlaanderen het bestuur van de Clemensprovincie een grotere rol. Ons optreden leidt tot een mengeling van dank en pijn. In Brussel bijvoorbeeld is een groot klooster met een goed bezochte kerk. Dat zullen we moeten sluiten, hoe tragisch dat ook is. Voor Gent geldt hetzelfde; de woonomstandigheden van de zes oude confraters zijn onverantwoord.'

Voor oudere paters en broeders wordt - ook in de andere regio's - de oplossing gezocht in 'seniorenkloosters': in verzorgingshuizen wordt als het ware een deel afgehuurd om er zoveel mogelijk als communiteit een religieus leven te kunnen blijven leiden. Confraters kunnen van daaruit eventueel als vrijwilliger nog pastoraal werk blijven doen, maar de last van het werk en ook van het beheer en onderhoud van een huis is dan overgedragen aan derden.

Henk: *‘Wat betreft Gent zou het jammer zijn op die locatie vlakbij het station geheel te verdwijnen. Daarom zijn we bezig om met inbreng uit héél de provincie te onderzoeken of en hoe daar een nieuw project van presentie en ‘onthaalkerk’ gestalte kan krijgen. Ook daar is er de optie van een leefgroep van een paar redemptoristen aangevuld met anders-religieuzen. We denken aan een soort begijnenhof nieuwe stijl, waar ook ruimte is voor ‘begeleid wonen’ op een sociaal woonerf.’*

In **Zwitserland** is de situatie weer anders. Daar kent men geen kloosters-in-strikte-zin, maar veelal grote pastorie-achtige woningen die *‘Hilfepriesterheime’* worden genoemd. Henk: *‘We hopen dat ons huis in Baden of in Kreuzlingen (bij Konstanz) kan worden uitgebouwd tot een geestelijk centrum voor de regio. Op de taalgrens, in Matran bij Fribourg, ligt het voormalige juvenaat, dat nu een bezinnings- en congressentrum is. Het is te groot om voort te zetten en zal derhalve opgeheven worden. We hebben daar zowel Duits- als Franstalige confraters en er zal voor hen een alternatieve huisvesting worden gezocht op dezelfde taalgrens. In Wallis hebben we onlangs het eerste seniorenklooster gerealiseerd: ons huis in Leuk is verkocht aan het zorgcentrum ernaast, die nu de verzorging van onze confraters behartigt.’*

De **Keulse** regio legt een sterke prioriteit bij jongerenpastoraat. In Bonn is een groot college, een redemptoristen-school waar twee jongerenpastores aan verbonden zijn. Er is ook een uitwisselingsprogramma, zoals *‘Jongeren en Missie’* in Nederland, waar inmiddels al contact mee is gelegd. Overigens is er in Vlaanderen, in Essen vlakbij Roosendaal, ook een college. Beide scholen van onze nieuwe provincie staan in contact met een redemptoristencollege in Limerick (Ierland). In Kirchhellen (bij Bottrop) is een *‘Jugend-Kloster’*, waar veel jeugdwerk wordt gedaan en jongeren een tijdje kunnen meeleven met de gemeenschap.

Opnieuw missie in zes continenten

Henk: *‘Als nieuwe bestuur hebben we ook te maken met de buitenlandse missies van de voormalige provincies. Vanuit Duitsland missioneerden de redemptoristen in Indonesië, de Zwitsers trokken naar Bolivia. Daar zijn nu zelfstandige provincies. Wij in Nederland hadden onze missies in Noordoost Brazilië en Suriname, maar de verantwoordelijkheid is door anderen overgenomen.*

Onze Belgische confraters waren en zijn werkzaam in Congo, Libanon en Irak. Uit Congo zijn de laatste Vlaamse redemptoristen vertrokken. Nu zijn daar 44 jonge Congolese medebroeders, maar het hele proces van (ook financiële!) verzelfstandiging moet nog gebeuren. Gelukkig zijn we via mijn oude contacten met CMC/AMA een organisatie-adviesbureautje in Kinshasa op het spoor gekomen die hen daarbij wil helpen. In Libanon en Irak zijn nog een paar Vlamingen, maar er zijn ook enkele Libanese en Irakese medebroeders en geïnteresseerde studenten en kandidaten. We maken ons vooral zorgen om onze confraters in Bagdad, waar bomaanslagen en kidnapping aan de orde van de dag zijn.’

‘Bij Hem is overvloedige verlossing’

Henk: *‘Ik heb niet bewust voor de congregatie gekozen; ik was er kind aan huis en ben als vanzelfsprekend redemptorist geworden. Och, het eigene van die spiritualiteit hoeft voor mij niet zo benadrukt te worden. In de eerste plaats zijn we religieuzen met een eigen kritische opdracht binnen de kerk. Wij willen op een laagdrempelige manier er zijn voor gewone mensen, die warmte, troost en bemoediging zoeken. Het is waardevol om onbevangen te luisteren naar wat mensen zelf beleven, de worstelingen die ze allemaal doormaken. Als ik het intentieboek lees dat achter in de kerk ligt, ontroert me wat mensen neerschrijven. Het stikt van de taalfouten, maar het zijn hun echte zorgen om een zieke moeder en om wereldproblemen, die ze ergens willen neerleggen. Al die kaarsen die worden opgestoken zijn ook even zovele boodschappen in de richting van God. Ik ben blij, dat de naam die we dragen, verwijst naar de ‘Redemptor’ en dat onze lijfspreuk is: ‘bij Hem is overvloedige verlossing.’*

www.stclemens.org / www.kloosterwitten.nl / www.boekhandeldewegwijzer.nl

- Henk Erinkveld *'Te voet naar Gerardus'* (Eigen uitgave; 1993)
- *'Menslievendheid moet ik aanzeggen. Over redemptoristen en redemptoristinnen'*. Dabar, boekmakerij Luyten, 1994
- Bert van Dijk en Theo Salemink: *'Tussen droom en daad. Beeld van anderhalve eeuw Redemptoristen in Nederland.'* Valkhof Pers 2000.